

Nr 1343

Av herr Holmberg m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 75, med förslag om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten, m. m.

(Lika lydande med motion nr 1140 i Första kammaren)

Ang. lokaliseringspolitiken

En aktiv lokaliseringspolitik, ägnad att skapa sådana förutsättningar för näringsverksamhet i regioner att en konkurrenskraftig företagsamhet uppstår och kan bibehållas, leder till ett bättre utnyttjande av vårt lands resurser i fråga om naturtillgångar och arbetskraft. Ett mål bör vara, att dessa regioner eller orter ges möjligheter att bära ett mångsidigt näringsliv utan det lokaliseringspolitiska stödet. Därigenom har en sådan fördelning av vårt lands tillgängliga resurser åstadkommits, att denna närmare motsvarar en optimal resursallokering. Det finns alltså inte någon motsättning mellan en väl genomförd lokaliserings- och regionpolitik å ena sidan och å den andra övriga samhällsekonomiska mål såsom t. ex. en snabb ekonomisk tillväxt av samhällets totala resurser. En riktigt utformad regionpolitik bör tvärtom vara ägnad att bidra till ett snabbare realiserande av dessa andra mål.

Detta torde inte innebära, att en framgångsrik lokaliseringspolitik på sikt gör de lokaliseringspolitiska insatserna överflödiga. Det torde däremot innebära, att objekten för lokaliseringspolitiken växlar. Strukturomvandlingen inom näringslivet medför en ständig och snabb omfördelning av arbetstillfällen mellan näringsgrenar, branscher, företag, yrken och geografiska områden. En fortlöpande omfördelning är nödvändig, för att landets tillgångar av arbetskraft och kapital skall bli fullt utnyttjade. Denna utvecklingsprocess ställer stora krav på människornas, företagens och inte minst de offentliga myndigheternas förutseende och anpassningsförmåga.

Vid bedömningen av de regionpolitiska insatserna skall ytterligare en aspekt beaktas, som normalt inte ingår vare sig i den företagsekonomiska eller den samhällsekonomiska kalkylen: människornas rätt att leva kvar inom de områden, där de är uppväxta och har sina hem; att det är en förlust för samhället om de på grund av yttre ekonomiska omständigheter tvingas lämna sin bosättningsort för att söka sin utkomst i andra delar av landet. I den samhälleliga välfärdskalkylen måste även sådana faktorer beaktas som människornas trivsel och valfrihet. Den enskilde samhällsmedlemmens möjligheter att erhålla arbete, bostad, utbildning, trygghet och en

allt större del av välständsökningen är beroende av näringslivets utveckling. Statsmakterna har utomordentliga möjligheter att påverka denna. Bland de instrument, som regeringen förfogar över, kan nämnas den allmänna ekonomiska politiken, näringspolitiken, transportpolitiken, jordbrukspolitiken, skattepolitiken, kredit- och kapitalmarknadspolitiken, arbetsmarknadspolitiken, handelspolitiken, socialpolitiken, bostadspolitiken samt region-, lokaliserings- och glesbygdspolitiken.

Sambandet ekonomisk politik — regionpolitik

De generellt verkande ekonomisk-politiska åtgärder, som statsmakterna vidtar, har ett avgörande inflytande på möjligheterna att realisera de lokaliseringpolitiska strävandena inom de som stödområden klassificerade regionerna. På grund av sin lönsamhetsstruktur är företagen i dessa regioner speciellt känsliga för konjunktursvackor. Detta accentueras genom den relativa ensidigheten i näringsstrukturen som i många fall präglar regionerna inom stödområdena. Det blir sålunda i första rummet inom dessa regioner, som en konjunkturavmattning leder till ökade sysselsättningssvårigheter. Detta framgår av tabell 1, som redovisar en markant ökning av antalet arbetslöshetsanmälda i anslutning till konjunkturedgången 1968 i skogslänen (S, W, X, Z, AC, BD).

Tabell 1: Arbetslöshetsanmälda hos arbetsförmedlingarna i skogslänen.

År	Februari	Maj	Augusti	November
1963	13 513	10 329	7 506	10 071
1964	11 834	13 138	8 405	10 532
1965	11 835	11 135	5 959	9 329
1966	19 537	11 227	5 910	10 562
1967	16 762	13 518	9 035	15 297
1968	20 032	15 258	12 528	17 524
1969	20 858	18 330	12 360	15 167
1970	21 710	—	—	—

Anmärkningsvärt är, att antalet arbetslöshetsanmälda i den följande konjunkturuppgången inte entydigt tenderat att minska. Detta antyder en faktisk minskning av antalet arbetstillfällen. En mot andra delar av Sverige svarande återanställning av friställd arbetskraft har inte ägt rum. En förklaring till detta torde vara, att många av företagen i stödområdets regioner arbetar med mycket små marginaler och under besvärliga likviditetsförhållanden samt med en självfinansieringsgrad som är lägre än inom industrin i dess helhet. Risker för att företag inom stödområdet slås ut är

således större under en konjunkturförsämring än i övriga delar av Sverige. Detta antyds av tabell 2 nedan.

Tabell 2: Stödföretagens likviditet, räntabilitet och löneförhållanden 1966 och 1967 (ur prop. nr 75 år 1970).

	Omsättnings- tillg.l i förh. till kortfrist. skulder (likviditet)	Omsättnings- tillg.l+varu- lager i förh. till kortfris- tiga skulder	Vinst+skatt +ränteutg. i förh. till sys- sels. kapital (räntabilitet)	Lön per sysselsatt
Stödföretag 1966 ..	63,4	108,6	5,99	19 678
1967 ..	69,8	110,6	5,64	21 371
Industrin som helhet				
1966 ..	104,3	152,2	5,92	21 508
1967 ..	111,4	157,4	5,85	23 154

Den mycket hårda kreditpolitik, som den förda socialdemokratiska ekonomiska politiken framtingat, drabbar speciellt företag med mindre god likviditet och med låg självfinansieringsgrad. Det är därför sannolikt, att den i särskilt hög grad har lett till problem för företagsamheten inom de regioner som ligger inom stödområdet. Detta kan också vara en av anledningarna till att sysselsättningsläget ej nämnvärt har förbättrats sedan lågkonjunkturen under 1968.

Det förda resonemanget antyder behovet av att de regionpolitiska konsekvenserna av generella finans- och penningpolitiska åtgärder beaktas. Det pekar också på behovet av generella åtgärder riktade mot stödområdet avsedda att minska skillnaderna i fråga om bl. a. likviditets- och självfinansieringsförhållanden. Detta behandlas mer nedan.

Regionpolitikens mål

En regionpolitik, i vilken hänsyn tas ej blott till effekterna av de direkta lokaliserings- och regionpolitiska insatserna utan även ekonomisk-politiska åtgärder i övrigt — finanspolitik, penningpolitik, skattepolitik — fordrar att man har ett klart definierat mål. Moderata samlingspartiet har formulerat det principiella huvudmålet sålunda: *Målet för regionpolitiken är att inom landets olika områden åstadkomma en utveckling som på sikt garanterar den enskilde trygghet i arbete och boende.* Detta innebär att regionpolitiken bör styra utvecklingen i sådana banor, att näringslivets strukturomvandling i framtiden inte behöver åtföljas av geografiska massomflyttningar av människor och så att möjligheterna att ge en tillfredsställande service åt alla människor förbättras.

Detta innebär att man med regionpolitiken som instrument bör söka bygga upp allsidiga regionala arbetsmarknader, där alla typer av närings- och samhällsaktiviteter finns representerade. Olika industrigrenar skall vara företrädna liksom olika funktioner av näringslivet. Det räcker inte med enbart den tillverkande funktionen; även produktutveckling, marknadsföring och kvalificerad administration bör finnas representerade, om arbetsmarknaden skall kunna betecknas som allsidig och funktionsduglig. Vidare bör offentlig administration liksom offentlig och enskild service byggas ut.

Kraven på såväl den tekniska som den sociala miljön kommer i en sådan regional arbetsmarknad att öka. För industrin inom lokaliseringsregionen måste de tekniska miljökraven avseende erforderliga behov av vattenförsörjning, krafttillgång och tomtareal tillgodoses, varvid hänsyn även måste tas till eventuell framtida expansion. Tillfredsställande kommunikationsmöjligheter måste också kunna garanteras. Dylika tekniska krav torde i många orter inom stödområdet vara väl tillgodosedda. Men det är inte nog med att de skilda lokaliseringsregionerna svarar mot dessa mer tekniska krav. Behovet av administrativ, juridisk och kontorsteknisk service gör sig alltmer gällande.

Ur ett företags synvinkel är det vid fattandet av lokaliseringsbeslut dessutom väsentligt och i många fall avgörande vilken social miljö en region kan erbjuda.

För att kunna behålla inte minst den specialiserade och kvalificerade arbetskraften måste regionen framstå som attraktiv från bosättningssynpunkt. Bostäder till rimliga hyror måste kunna erbjudas liksom goda undervisningsmöjligheter för barn, ungdomar och vuxna. Dessutom är hälso- och sjukvårdsservice, möjligheter till fritidsaktiviteter, en god miljö m. m. av stor betydelse.

Vikten av tillgång till högre skolundervisning bör i detta sammanhang också betonas. Endast om man på detta sätt kan skapa förutsättningar för en växelverkan mellan företag och miljö kan livskraftiga och i framtiden självbärande regionala arbetsmarknader byggas upp.

Regionpolitikens medel

Det kan konstateras att under en femårig försöksperiod den för Norrland och övriga regioner inom det s. k. stödområdet negativa utvecklingstrenden inte kunnat brytas. För att uppsatta mål på regionpolitikens område i framtiden skall kunna realiseras måste sålunda än mer omfattande åtgärder sättas in. Det förslag om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten, som regeringen presenterat årets riksdag, är därvid i mycket ett provisorium. Delvis sammanhänger detta med att länsprogram 1970 ännu inte är slutfört och beräknas kunna presenteras i färdigt skick först under 1971; ett ställningstagande till programmet kommer inte att kunna väntas före

1972. Detta program måste sedan utformas som ett konkret handlingsprogram. Delvis som en följd härav har heller inte någon klassificering av orter och regioner kommit till stånd. I den framtida regionpolitiken kommer det emellertid att bli nödvändigt med en sådan klassificering av orter att en funktionell koncentration av de samhällsliga stödåtgärderna kan komma till stånd. Därtill kommer att glesbygdsutredningen ännu inte slutfört sitt arbete. Resultatet av dessa arbeten kommer att ge bättre underlag för ett ställningstagande till vilka medel som bör användas i den framtida regionpolitiken. Det är inte minst vår förhoppning att vägar skall öppnas för åtgärder ägnade att medverka till en lösning av glesbygdernas speciella problem. Vi vill särskilt framhålla den viktiga roll som serviceorter i glesbygdsområdena kan komma att spela som stödjepunkter för serviceförsörjningen i stödområdets inland.

Icke desto mindre delar vi regeringens uppfattning, att erfarenheterna från den gångna försöksperioden kan ligga till grund för överväganden om ändringar och kompletteringar av de medel som hittills kommit till användning inom regionpolitiken.

För moderata samlingspartiet framstår det som en primär uppgift för regionpolitiken att bidra med åtgärder, som allmänt förbättrar betingelserna för näringsverksamhet i de regioner där man önskar åstadkomma en utbyggnad av näringslivet. Detta innebär att vi i ökande utsträckning vill se en politik som utnyttjar generella åtgärder. Detta tycks också vara en linje som 1968 års lokaliseringsutredning varit inne på. Utredningen har framhållit att den framtida regionpolitiken i flera avseenden kommer att skilja sig från den nuvarande och att generella medel i större utsträckning än f. n. torde komma att framstå som önskvärda. Generella medel innebär ju definitionsmässigt åtgärder, som utan att speciellt favorisera vissa företag eller branscher bidrar till att utjämna olikheterna i konkurrensläge mellan till stödområdet lokaliserade företag och företag i andra delar av landet. De är därigenom ägnade att motverka orealistiska satsningar och på lång sikt en felaktig resursfördelning, som kan bli följden av administrativt styrda, speciella åtgärder.

Skattepolitiken måste nämnas bland de instrument som har stor betydelse för möjligheterna att bedriva en framgångsrik regionpolitik. De ur lönsamhetssynpunkt marginella regionerna drabbas hårdast av en skattepolitik som inte stimulerar kapitalbildning och befrämjar produktionen. Sålunda bör det t. ex. övervägas, om inte inom nuvarande beskattningsreglers ram större avskrivningar skulle kunna medges i det regionpolitiska stödområdet. Inte minst de med klimatet sammanhängande högre byggnads- och anläggningskostnaderna i Norrland skulle motivera detta. Andra möjliga åtgärder, som bör prövas, är differentiering av arbetsgivaravgifterna och slopande

av energibeskattningen främst för industrin.

Av betydelse för kommunerna inom stödområdet är också bestämmelserna om fördelningen av kommunalskatter mellan produktions- och huvudkontorskommuner. Dessa bör ses över med syfte att åstadkomma ett rättvisare skatteuttag. Speciell uppmärksamhet bör härvid ägnas möjligheterna att i ökad utsträckning beskatta de statliga kraftverken på produktionsorten.

Regional transportpolitik: De mindre gynnsamma konkurrensbetingelserna för det norrländska näringslivet torde till betydande del betingas av de långa avstånden och de därmed sammanhängande högre transportkostnaderna. Moderata samlingspartiet ställer sig därför positivt till tankegången bakom propositionen nr 84 angående transportstöd som regionalpolitiskt medel. Det är för en framgångsrik lokaliseringpolitik, speciellt i Norrland, nödvändigt att åtgärder vidtages för att sänka transportkostnaderna. De i propositionen föreslagna åtgärderna synes emellertid inte tillräckligt långtgående; de berör blott godstransporter som sker på järnväg eller landsväg från ort inom det allmänna stödområdet och som avser en sträcka på minst 300 km. Förslag rörande persontransporter har inte framlagts, flygtransporterna har inte berörts liksom inte heller telekommunikationerna. För moderata samlingspartiet framstår det som angeläget att åtgärder även på dessa områden övervägs liksom rörande sjöfarten på Norrlandshamnarna. De i propositionen nr 84 föreslagna åtgärderna bör kompletteras enligt följande:

1. Transportstödet bör utvidgas att avse även persontransporter.
2. Genom bl. a. beredskapsarbete bör en upprustning av norra stambanan komma till stånd, liksom en ökad satsning på anläggande av flygplatser och godsterminaler för flygtransporter bör ske.
3. Sjöfart: De av klimatet betingade svårigheterna för den norrländska sjöfarten bör motverkas genom kraftfulla samhällliga insatser såsom isbrytning, lotsning och sjösäkerhetsarbete. Förbättrade tvärförbindelser via järnväg och landsväg bör upprättas mellan Norrland och Norge för att särskilt under vintertid de isfria hamnarna där skall kunna utnyttjas.
4. Sänkta teletaxor: Nuvarande kraftiga skillnader i telefontaxor mellan olika landsdelar bör reduceras. Telefontrafikens automatisering bör leda till en väsentlig vidgning av taxeområdena.

Därtill bör en maximering av statens järnvägars och inrikesflygets tariffer för gods- och persontransporter övervägas. Detta skulle kunna utformas så, att avgifterna maximeras till dem som uttages vid förslagsvis 700 km. En analys av konsekvenserna av en sådan reform bör genomföras med beaktande av bl. a. dess inverkan på konkurrensförhållandena på transportväsendets område. Särskilda åtgärder bör vidtagas för att nedbringa kostnaderna för transporter till och från Gotland.

Utbildningspolitiken: Utbildningspolitiska insatser hör till de generellt verkande åtgärder som har utomordentligt stor betydelse ur regionpolitisk synpunkt. Utbyggnaden av universitetet i Umeå är ett viktigt inslag i det norrländska utvecklingsarbetet. Härigenom har ungdomen i denna landsända fått ökad tillgång på högre utbildning. En teknisk högskola i Luleå bör upprättas. Det norrländska näringslivet och olika forskningsinstitutioner skulle härigenom få möjligheter till ett fruktbärande samarbete. Universitetsfilialer bör efter hand upprättas och förläggas till olika län, i första hand i mellersta Norrland, för att därigenom sprida tillgången till högre utbildning.

Företagarutbildningen bör i detta sammanhang speciellt nämnas. Ett av samhällets viktigaste bidrag till nyetablering och utveckling av företag är att bättre utbildningsresurser ställs till företagarnas förfogande. I främsta rummet behövs det kurser i företagsekonomi, företagsledning och produktionsstyrning. Viktigt är också att företagarna får möjligheter att genom branschvisa kurser följa den tekniska utvecklingen inom branschen och ta del av ett brett informationsutbud.

Det lokaliseringpolitiska stödet: Moderata samlingspartiet har tidigare i motioner utvecklat sin principiella syn på lokaliseringpolitikens framtida inriktning. Senast skedde detta i motion nr 443 år 1969, i vilken följande punkter bl. a. återkom:

1. Lokaliseringpolitiken bör klart avgränsas från de åtgärder som erfordras för att lösa glesbygdens problem. Lokaliseringpolitiken bör ges en långsiktig och konstruktiv inriktning grundad på marknadsmässiga principer. Lokaliseringpolitiken får inte användas till att konservera orter, som inte i nästa generation kan vara integrerade i en allsidig regional arbetsmarknad. De människor, som nu bor i sådana på längre sikt ej livsdugliga orter, måste garanteras rimlig trygghet och omvårdnad med helt andra metoder än dem som används i en aktiv lokaliseringspolitik.

2. Lokaliseringpolitiken utformas så, att den motverkar omfattande geografiska omflyttningar av människor och att möjligheterna att ge en tillfredsställande service och trygghet i arbetet tillgodoses. För detta fordras allsidigt utbyggda regionala arbetsmarknader.

3. Det nuvarande lokaliseringstödet bör utvidgas till att omfatta även stöd till idéföretag, d. v. s. företag som har utvecklat eller står i begrepp att utveckla nya produkter eller tjänster. Stöd bör kunna utgå till företag och organisationer som visserligen inte i sig själva representerar originella idéer men som väsentligen kan förväntas förbättra idéföretagens utvecklingsmöjligheter. Exempel på sådana stödobjekt är konsultbyråer, reservdelslager och servicestationer för industriell utrustning samt gemensamma marknadsföringsorgan.

4. Lokaliseringsstöd bör även kunna utgå vid förhyrning av maskiner och byggnader.

5. Lokaliseringsstödet till nyföretagandet förstärkes varvid principen om konkurrens på lika villkor upprätthålles.

6. Förflyttning av statliga företag och myndigheter till de skilda regionerna eftersträvas.

7. Lokaliseringsstöd till statliga företag kan utges under förutsättning att konkurrens på lika villkor mellan offentliga och enskilda verksamhetsformer får råda.

I betydande utsträckning har de principer, som således moderata samlingspartiet tidigare förespråkade på regionpolitikens område, blivit tillgodosedda genom Kungl. Maj:ts proposition nr 75 om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten. Vi kan därför ställa oss bakom huvudprinciperna i detta förslag. Såsom tidigare påpekats bör emellertid förslaget ses som ett provisorium. En ytterligare precisering av regionpolitiken kommer att bli nödvändig. På flera punkter torde också mer långtgående stödåtgärder vara erforderliga.

Behovet av en klassificering av orter och regioner har tidigare berörts. Det är nödvändigt att undvika en splittring av stödet på ett stort antal orter. De lokaliseringpolitiska stödåtgärderna bör samordnas med andra regionpolitiska åtgärder så att samlade insatser kan göras på ett relativt begränsat antal orter, där förutsättningar finns att utveckla ett differentierat näringsliv. Det blir därvid fråga om tillgång på utbildningsmöjligheter och annan samhällsservice. Inte minst väsentligt är att sådana prioriteringsorter får goda kommunikationer med kringliggande områden. Därigenom skapas inte minst möjligheter för människor att i ökad utsträckning bo kvar på sina nuvarande hemorter. Det är alltså nödvändigt att förslag om prioriteringsorter utarbetas.

Vi ställer oss tveksamma till de begränsningar avseende den stödberättigade verksamheten som föreslås i propositionen. Sålunda är flertalet servicetjänster åt industrin inom sektorerna administration, marknadsföring och utvecklingsarbete generellt undantagna. En sådan uppspaltning mellan stödberättigad och icke stödberättigad verksamhet är enligt vår mening inte rationell och kan därför inte stå i överensstämmelse med regionpolitikens mål. Det synes oss tvärtom angeläget, att både marknadsföringsfunktionen och utvecklingsarbetet skall kunna komma i åtnjutande av lokaliseringsstöd.

1968 års lokaliseringsutredning föreslog försöksverksamhet med koncentrerad uthyggnad av industrilokaler för uthyrning till industriföretag, s. k. industricentra. I propositionen om den fortsatta regionala stödverksamheten är regeringen inte beredd att lägga fram förslag om sådan försöksverksamhet. För moderata samlingspartiet framstår förslaget om industri-

centra som mycket intressant. Det är visserligen möjligt att sådana inte skulle infria de förväntningar som kan ställas på dem. Vi finner det emellertid önskvärt med en begränsad försöksverksamhet med sådana industri-centra på förslagsvis tre orter.

Moderata samlingspartiet vill förutom det allmänna lokaliseringsstödet, som skall utgå till hela det s. k. stödområdet, se tillskapandet av ett särskilt lokaliseringsstöd, som skall utgå till regioner med hög arbetslöshet och stor andel lokalt bunden arbetskraft. Det särskilda lokaliseringsstödet bör utgå med tre fjärdedelar av investeringskostnaderna, och bidragsdelen bör uppgå till högst 50 procent. Anslagsramarna till det särskilda stödet bör vara så vida, att ett verksamt bidrag kan lämnas till ökad stadigvarande sysselsättning och långsiktig utveckling inom näringslivet. Det särskilda stödområdet bör omfatta Jämtlands, Norrbottens och Västerbottens län samt övriga Norrlands inland.

Turismen

En viktig åtgärd för att öka möjligheterna till arbetstillfällen är en satsning på Norrland som rekreations- och semesterområde. I takt med miljöförstöringen i tätortsområdena kommer människornas behov av avkoppling i orörd natur att öka. Det finns anledning att förmoda, att människor från hela Europa skall kunna lockas till den storslagna naturen i Norrland. En utveckling av turistorterna kräver emellertid stora investeringar. Det lokaliseringspolitiska stödet bör i ökad utsträckning kunna användas för detta ändamål.

Jordbruket

Samhällets regionpolitiska strävanden måste framdeles på ett annat sätt än hittills innebära en helhetssyn på hur betingelserna för arbetsliv och produktion liksom även miljön i övrigt för medborgarna utvecklas. Härvid måste jordbrukets betydelse för att upprätthålla en levande landsbygd med ett öppet landskap beaktas. Enligt vår mening kan den viktiga frågan om landskapsvården endast lösas genom en samverkan mellan samhället och den jordbrukande befolkningen.

Kostnader

Moderata samlingspartiet accepterar de i Kungl. Maj:ts proposition nr 75 gjorda beräkningarna för kostnaderna för den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten. Med anledning av de ytterligare förslag till åtgärder, som vi framfört, kan en uppräknig av de föreslagna anslagsramarna under periodens senare del visa sig nödvändiga. De tilläggsanslag, som på grund av vunna erfarenheter av anslagsförbrukningen härvid kan komma att bli erforderliga, torde i sedvanlig ordning böra föreläggas riksdagen.

Under åberopande av vad som ovan anförts hemställas,
att riksdagen måtte

A. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa

1. att vad gäller transportstödet som regionalpolitiskt instrument Kungl. Maj:t måtte förelägga riksdagen förslag om en ytterligare utvidgning av detta till bl. a. persontransporter i enlighet med vad som i motionen anförts;

2. att Kungl. Maj:t låter utreda möjligheterna till en maximering av tarifferna för statens järnvägars gods- och persontransporter liksom inrikesflygets taxor i enlighet med vad i motionen anförts;

3. att Kungl. Maj:t måtte förelägga riksdagen förslag om försöksverksamhet med s. k. industricentra; samt

B. besluta att till i lokaliseringspolitiskt hänseende stödberättigad verksamhet skall hänföras även sådan industriell verksamhet som är att beteckna som marknadsföring och utvecklingsarbete.

Stockholm den 17 april 1970

Yngve Holmberg (m) Staffan Burenstam Linder (m) Leif Cassel (m)

Rolf Eliasson (m) Carl Eric Hedin (m) Astrid Kristensson (m)
i Moholm

Tage Magnusson (m)
i Borås

Karin Wetterström (m)
